

4 DEMOKRATİK
EĞİTİM
KURULTAYI

**MESLEKİ VE TEKNİK
EĞİTİM**

EĞİTİM SEN

1-5 Aralık

2 0 0 4

ANKARA

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM

Hasan Fahri Vural
DEK Düzenleme Kurulu Üyesi

Fevzi Yılmaz
Komisyon Başkanı

Merkez Komisyonu Üyeleri

Yard. Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy
Nedret Güzelordu
Aydın Tüfekçi
Kadir Öztürk
Hüseyin Tecim
Ahmet Küçüköz
Oyal Çevik

Katkıda Bulunanlar

Doç. Dr. Tanay Sıtkı Uyar
Yard. Doç. Dr. Mehmet Bilir
Fazlı Doğan

Şube Komisyon Üyeleri

Aydın : Orhan Aygün
Bursa : Tufan Ata Türkyılmaz, Hıdır Sarıbal, Ersel Ataç, Bekir Ünal
Denizli : Nevin Eker
Edirne : Ömer Özkan, Sercan Mercan, Hasan Kurt
Gaziantep : Hüseyin Kılıç
Giresun : İlknur İşeri, Ümit Bingöl, Şuayip Alp, Hasan Kırak
İzmir 2 : Turgut Aydın, Musa Şen
İzmir 5 : Erdal Gürgör, İsmail Akyol, Hülya Gürgör
Kırklareli : Yard. Doç. Dr. Levent Günaydın
Muş :
Tekirdağ : Kemal Şaybak, Yusuf Oğurlu, Recep Fidan, Mehmet Güngör,
Kazım Doğrul, Hasan Zeki Bulunmaz
Trabzon : Ali Barutçu, Cezmi İlgaz, Osman Kalyon
Uşak : Canip Karaca, Fikret Kara, Filiz Akyıldız, Talip Özalp, Ahmet Kaçan,
Meral Sümer
Zonguldak : Özkan Erden, İsmet Akyol, Özcan Yılmaz

İÇİNDEKİLER

I. MESLEKİ TEKNİK EĞİTİMİN TOPLUMSAL ROLÜ.....	3
Meslek Eğitimi Kavramının Tanımlanmasında Değişme.....	3
Meslek Eğitiminin Diğer Eğitim Alanları İçindeki Yeri.....	3
Mesleki Eğitimin Bireyin Bütünlüğü İçindeki Yeri.....	4
Uluslar arası Belgeler Çerçevesinde Mesleki Eğitim Kurumlarının Mevcut İşleyişinde Ortaya Çıkan Toplumsal Sorunlar.....	4
II. MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMİN İÇERİĞİ.....	7
Tarihsel Gelişim.....	7
Yasalarda Mesleki ve Teknik Eğitim.....	7
Kapsam.....	8
İşleyiş	9
Mevcut Durum.....	10
Sorunlar.....	10
Dünyada Mesleki ve Teknik Eğitim.....	12
Dünyadaki mesleki ve teknik eğitim sistemlerin genel olarak sınıflandırılması... 15	15
Dünyada Mesleki ve Teknik Eğitimde Gözlemlenen Ortak Özellikler.....	15
MODEL ÖNERİMİZ.....	16
DEK mesleki ve teknik eğitim komisyonunca önerilen eğitim sisteminin yapısal modeli.....	16
Ana Sınıfı.....	17
Özel Eğitim.....	17
Kreş - Anaokulu.....	18
9 Yıllık Temel Eğitim.....	18
4 Yıllık Çok Amaçlı Liseler.....	18
İleri Düzey Meslek ve Teknik Eğitim Programları.....	19
Yaşam Boyu Eğitim Merkezleri.....	19
III. DIŞ KAYNAKLI PROJELER.....	19
Türkiye'de uygulanmış ve uygulanmakta olan Dünya Bankası Projeleri.....	21
Avrupa Birliği Kaynaklı Projeler.....	21
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	24
KAYNAKÇA.....	25

MESLEKİ ve TEKNİK EGITIM

Ülkemizde de sermayenin küreselleşme sürecinin hızlanmasıyla beraber egemen sınıf, eğitim sistemini mesleki ve teknik alana kaydırma girişimlerinde bulunmakta ve bu alanda çeşitli denemelere yönelmektedir. Eğitim-Sen olarak herkes için, bilimsel, laik, demokratik ve kamusal bir eğitim mücadelesi vererek eğitimin insancılaştırılması için, emeğin sahipleri olma iddiasını ileri sürmek için DEK'i gerçekleştiriyoruz.

Eğitim hakkı kavramı ve nitelikli eğitim almanın herkesin hakkı olması gerektiği yönündeki bir düşünce çok az bir kesimce dile getirilmektedir.

Bu raporda bilimsel, laik, demokratik, kamusal eğitim mücadelesi ve eğitim hakkı kapsamında mesleki eğitime ilişkin bir gözden geçirme ile yeni örgütsel yapılanma önerisi yer almaktadır. Ayrıca mesleki eğitim sisteminde gerçekleşen dış kaynaklı projeler de değerlendirme kapsamına alınmıştır.

I. MESLEKİ TEKNİK EĞİTİMİN TOPLUMSAL ROLÜ

Meslek Eğitimi Kavramının Tanımlanmasında Değişme

Mesleki eğitim, bilgi beceri ve tutum kazandırma yoluyla bireyi, bir yada daha fazla kategoride ele alınabilecek mesleklere hazırlayan ve yönelten bir eğitim türü olarak görülebilir. Mesleğe ilişkin olarak ayırım yapmayı sağlayan temel dayanak ise, bilgi, beceri ve tutumlarda uzmanlaşma ve farklılaşma yaratmaktır. Bu anlamda daha önceki yıllarda uzmanlaşma ve farklılık yaratan bilgiler daha sonraki dönemlerde her birey için önemli hale geldiğinde, mesleksel olmaktan çıkıp "genelleşmekte" ve mesleki eğitim değil genel eğitimin bir parçası olmaktadır. Mesleki eğitim genel eğitimin bir parçası olarak düşünülebileceği gibi, mesleki eğitimde de genel eğitimden yararlanılması zorunludur. Bu şekilde ortaya çıkan mesleksel olanla genel olan arasındaki ayrışmanın zaman içinde değişmesi durumu, mesleki eğitime de yansımakta ve mesleki eğitimin içeriği, yapılanması, genel eğitimle ilişkisini de sürekli gözden geçirmeyi gerektirmektedir. Bu anlamda, tüm zamanlar için geçerli bir mesleki eğitim prototipi (kalıbı) çıkarıp buna bağlanmak yerine, mesleksel olan ve genel olan ilişkisi içinde bireylerin farklılaşmasının sınırlarını, verili toplumsal, ekonomik ve teknolojik çerçeve içinde dinamik olarak tanımlamak ve yeniden gözden geçirmeye açık olmak gereklidir.

Meslek Eğitiminin Diğer Eğitim Alanları İçindeki Yeri

Türkiye'de geleneksel işgücü yetiştirme sistemi, örgün eğitim kurumlarında sürdürülen meslek eğitimi dışında mesleki eğitim merkezleri ve çıraklık sözleşmeleri yoluyla da sürdürülmektedir. İşyerlerinin meslek eğitiminden beklentilerini gösteren nitelik tanımlamaları, kamu sistemi yoluyla sürdürülmesi gereken çok boyutlu eğitim içeriğinden "tek boyutlu" iş eğitimine doğru gelişmiştir. Örgün ortaöğretim düzeyinde gerçekleşen meslek eğitimi, ağırlığını işyerlerinde gerçekleştirilen uygulamaların öğrenilmesine kaydırmıştır. Yine mesleki eğitim kurumlarında, geniş tabanlı bir mesleki-teknik eğitim yerine dar kapsamlı "iş eğitimi"yle işgücü yetiştiren, ancak istihdamı konusunda en küçük bir garanti yada destek sunamayan bir süreç gerçekleştirilmiştir. Bu da, örgün mesleki eğitimden beklenen gerek toplumsal-ekonomik rolün (ekonominin becerili insangücü gereksinmesini karşılama ve ulusal geliri artırmada etkili olma) gerekse bireysel - ekonomik rolün (yüksek istihdam olasılığı, yüksek ve güvenli gelir) yerine getirilemediğini göstermektedir.

Ekonomik sisteme yönelik olarak örgün eğitim kurumlarında gerçekleştirilecek meslek eğitiminin sınırlılıkları ve sorunları dışında,

demokratik toplumlarda eğitime yüklenen anlam ve beklentilerin mesleki eğitimi de içerecek şekilde genişlemesi söz konusudur. Bu çerçeve, mesleki - teknik eğitim ve genel eğitimi birlikte ele almayı gerektiren önemli bir gelişme sunmaktadır. Mesleki eğitimin toplum ve birey üzerindeki etkileri, bireyin kişisel gelişimi, toplumun demokratik gelişimi ve üretim yeteneklerinin geliştirilmesi boyutlarının bir etkileşimi olarak ele alınabilir. Bu çerçevede, mesleki eğitim kendi başına, teknik uzmanlık ile tasarlanabilen ve gözlenebilen bir eğitim türü olmaktan çok, birey, toplum ve ekonomik yapı ilişkileri içinde ele alınacak ve değerlendirilebilecek bütünlüklü bir eğitim olarak kabul edilmelidir.

Mesleki ve teknik eğitim sadece bilgi ve beceri kazandırma süreci değildir. Günümüz insanının çok yönlü kuşatılmışlığı içinde, birbirleriyle, iş alanlarıyla ve devletle ilişkilerinde kendilerini koruyup geliştirebilecekleri yetkinlikte yetiştirilmesi çok önemlidir. İnsanlar sadece makine kullanan, hizmet eden mekanik canlılar değildir. Eğitim anlayışı ve ortamı, bireyin kendi ilgileri doğrultusunda yaşamasına destek olacak bir özellik taşımalıdır.

Mesleki Eğitimin Bireyin Bütünlüğü İçindeki Yeri

Bireyin bütünlüğünü oluşturan nitelikler, eğitim etkinliğinin temel amaçlarından biridir. Bu boyutlar genel olarak, kişisel gelişim (bireyi özgün ve değerli bir varlık olarak geliştiren, kendine güvenini, yaşamdan zevk almasını sağlayan, sanatsal, kültürel, düşünsel ve daha ileri eğitim almaya hazır olma yönünde gelişme sağlayan ve beceriler kazandıran vb), üretim yeteneğini geliştirme (o dönemde ve o toplumda geçerli üretici olma yeterliklerini geliştiren ve geçim faaliyetlerini dikkate alan) ve demokratik bir toplumda yaşayabilme ve destekleme (yurttaşlık, demokrasi değerleri, insan haklarına saygı, siyasal ve toplumsal katılma, siyasal ve sendikal bilinçlenme vb.) şeklinde belirtilebilir. Bireyin bütünlüklü gelişimi, belirli bir dönem içinde aldığı eğitimin tüm bu boyutları karşılamaya çalışmasına bağlı olacaktır. Mesleki özellikler gösteren bir eğitimsel içerik tüm bireyler için gerekli iken, diğer demokratik ve kişisel gelişimi destekleyen türde bir içerik de mesleki eğitim alan bireyler dahil tüm toplumsal kesimler için savunulması zorunlu bir durumu ortaya koymaktadır. Ancak günümüzde meslek liselerinde ortaya çıkan durum, ağırlıklı olarak sunulan tek boyutlu eğitimin sonuçları dışında, toplumsal olarak yaratılan ve önemli ölçüde üniversite sınavından çok daha önce gerçekleşen ayrımcılığı ve buna bağlı ortaya çıkan sorunları içermektedir.

Uluslararası Belgeler Çerçevesinde Mesleki Eğitim Kurumlarının Mevcut İşleyişinde Ortaya Çıkan Toplumsal Sorunlar

Birleşmiş Milletler Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Uluslararası Sözleşmesinin (14 Aralık 1960, Paris) Birinci maddesi eğitimde ayrımcılık tanımlarını şu şekilde yapmaktadır:

Madde 1.

1. Bu Sözleşmenin amacı bakımından ayrımcılık terimi; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal yada başka bir görüş, ulusal yada toplumsal köken, ekonomik güç yada doğuş temeli üzerinde, eğitimde davranış eşitliğini kaldırmak yada bozmak amacı yada sonucuyla ve özellikle,

- a. Herhangi bir kişi yada grubu herhangi bir tür yada düzeyde eğitim görmekten yoksun bırakmak;
- b. Herhangi bir kişi yada grubu, düşük düzeyli bir eğitimle sınırlamak;
- c. Bu Sözleşmenin 2. maddesinin hükümleri saklı kalmak üzere kişiler yada gruplar için ayrı eğitim sistemleri yada kurumları kurmak yada sürdürmek; yada
- d. Herhangi bir kişi yada gruba, insan onuruyla bağdaşmaz koşullar uygulamak üzere yapılan herhangi bir ayırım, dışlama, sınırlama yada üstün tutmayı içerir.

Yukarda tanımlanan ayrımcılık belirlemesine karşın,

- Örgün meslek eğitimi kurumlarına giden öğrencilerin çok büyük bir kesimi toplumun düşük gelirli kesimlerinden gelmektedir.
- Yine öğrenciler çok büyük bir oranda kırsal kesim ağırlıklı bir aile tabanından gelmektedir.
- Meslek lisesi öğrencilerinin, toplam olarak lisans düzeyinde yüksek eğitim kurumlarına kaydolma olasılıkları çok düşüktür.

Türkiye, Birleşmiş Milletlerin kurucu üyelerinden birisi olarak 10 Aralık 1948 yılında yayınlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni ilk onaylayan ülkeler arasında yer almış ve insan hakları konusundaki önemli sözleşmelere taraf olmuştur. Dolayısıyla, yönetimin bu bildirmede yer alan temel hükümler yönünde eğitim kurumlarını geliştirmeye yönelik politika ve uygulamalarda bulunması beklenmelidir. İnsan hakları Evrensel Bildirgesinin bazı hükümlerine göre;

Madde 26: (1) Herkesin eğitim hakkı vardır. Eğitim hiç olmazsa ilk ve temel eğitim evrelerinde parasız olmalıdır. İlk eğitim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitimden herkes yararlanabilen ve yüksek öğretim, başarıya göre, herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.

(2) Eğitim, insan kişiliğinin tam gelişmesini, insan haklarıyla temel özgürlüklere saygının güçlenmesini amaç olarak almalıdır. Eğitim bütün uluslar, ırklar ve dini topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu güçlendirmeli ve Birleşmiş Milletler'in barışın sürdürülmesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

(3) Ana baba, çocuklarına verilecek eğitim türü için öncelikli seçme hakkına sahiptir.

Madde 27: (1) Herkes, toplumun kültürel etkinliklerine özgürce katılma, güzel sanatları tatma, bilim alanındaki ilerlemelerden ve bunların nimetlerinden yararlanma hakkına sahiptir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Tarafından 20 Kasım 1989 Tarihinde Kabul Edilen Çocuk Haklarına dair Sözleşmeye Türkiye de imza koymuş ve bu sözleşme 27 Ocak 1995 tarihli ve 22184 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altın-da bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal yada başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

Madde 28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;

c) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;

d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;

Meslek liseleri öğrencilerinin iş bulma olasılıkları diğer eş düzeyde genel eğitim alan kişilere göre daha yüksek değildir. Ayrıca mezunların elde ettikleri ücret düzeyi de diğer kesimlerden gelenlere oranla daha yüksek değildir. Çalışma yaşamında kendilerine hedef olarak gösterilen görevler "ara insangücü" olmak yada "vasıflı işçi" olmak gibi düşük düzeyli mesleki statüye karşılık gelmektedir. Mesleki eğitimin toplumsal ve ekonomik rolü "becerili işçi yada düşük pozisyonlar için eleman yetiştirmek " şeklinde sınırlandırılmaya çalışılmıştır.

Meslek lisesi mezunları kendi alanlarında çalışma umutları olmadığı gibi çoğunlukla eğitim aldıkları alanlarda çalışma isteği de duymamaktadırlar. Bu sorun çoğu kez yönlendirme sorunu olarak ele alınmakla birlikte bunun gerçekçi olduğunu ve yeterli bir açıklama olduğunu söylemek olanaklı değildir. Aslında çocukları ve gençleri bu okullarda eğitim almaya zorlayan temel etken ailelerinin buldukları ekonomik, toplumsal ve kültürel yerdur. Aile kökenleri konusundaki benzerlik ve bu okulların mezunlarının gelecekları konusunda ortaya konan seçenekler, bu yönlendirmenin, eğitimin toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretimci yaklaşımı destekleyen sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir. Eğitimin hiçbir türü sistemli olarak toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretmek ve pekiştirmek etkisine sahip olmamalıdır. Bu etki amaçlanmasa dahi sonuçlarının bu şekilde ortaya çıkması, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Birleşmiş Milletler Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Uluslararası Sözleşme, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin burada belirtilen hükümlerine aykırıdır.

Birleşmiş Milletler Kadınlara karşı Her Çeşit Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesinin (18 Aralık 1979) 10. maddesi şu hükümleri getirmektedir:

- a) Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitiminde ve bu çeşit mesleki eğitimde eşit koşulların sağlanmasını
- b) Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınıflara katılmaları ve aynı düzeydeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul, bina ve malzemesine sahip olmalıdır.
- c) Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şekliinden ve kademesinden kaldırılmasını ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin desteklenmesi ve özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim yöntemlerinin bu amaca göre düzenlenmesi.

Mesleki eğitim kurumları toplumsal cinsiyet ayrımcılığını destekleyen bir işleyişe sahiptir. Bu eğitim kurumları, bazı mesleklerin bir cinsiyete ait olmasını veya diğer cinsiyetin dışlanmasını destekleyen bir örgütlenme ve program yapısını sürdürmektedir.

Özürllüler ve dezavantajlı grupların durumlarını iyileştirmede kullanılabilircek boyutlarda meslek eğitim politikaları geliştirilmemektedir. Okul kayıt sisteminde ve okul yapılarının fiziksel tasarımında bu kesime yönelik destek içeren bir uygulama bulunmamaktadır.

II. MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMİN İÇERİĞİ

Tarihsel Gelişim

Mesleki eğitim ve iş gelişimi dünyanın her yerinde geleneksel doku ve sosyo-kültürel yaşamla içice olmuş ve bunlardan sürekli etkilenmiştir. Batıda Rönesans ve reform hareketlerini izleyen dönemde özellikle 17. 18. yüzyıllarda eğitim anlayışında bir çok yeniliklerin yer aldığı görülmektedir. Pestalozzi, Herbart ve Froebel gibi ünlü eğitimciler iş kavramını okul sistemine uygulamışlardır. Özellikle fakir ve suçlu çocukların eğitimi için endüstri okulları açılmaya başlanmıştır. Bir yandan da öncü eğitim hareketleri, çağdaş teknik eğitimin iş-eğitim bütünlüğüne dayalı işin eğitsel değerini benimseyen kuramsal temelleri geliştirmiştir. Ancak kurumsallaşmada pratik yön eksik kalmıştır.

Ülkemizde iş yaşamı ve eğitimi 18. yüzyıla kadar geleneksel yöntemlerle ve daha çok esnaf sanatkar kuruluşlarınca yürütülmüştür. Bu kurumlar, Selçuklularda "Ahilik", Osmanlılarda "Lonca" ismiyle faaliyet yürütmüşlerdir. Bugünkü anlamda ilk Mesleki ve Teknik Eğitimin temeli diyebileceğimiz kuruluş ise 19. yüzyılda Mithat Paşa tarafından kimsesiz çocukların yatılı tarzda eğitilerek bir meslek edinmelerini sağlamaya yönelik olarak açılan "ıslahhane"lerdir. Okula dayalı yaygın ve sistemli meslek eğitimi ise Cumhuriyet dönemiyle başlamıştır.

Yasalarda Mesleki ve Teknik Eğitim

26 Mayıs 1927 tarih ve 1052 sayılı Meslek Mektepleri Hakkında Kanunla "Yüksek ve Mesleki Öğretim Genel Müdürlüğü" kurulmuştur. 1927 yılına kadar il özel yönetimleri ve belediyeler meslek okulu açabilmekte ve bu okulların yönetim ve öğretim işlerini yürütebilmektedir, İlk olarak "Akşam Erkek Sanat Okulu" adıyla İstanbul, Ankara ve Bursa'da açılmıştır.

1933 yılında 2287 sayılı kanunla Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

7 Haziran 1935 tarih ve 2765 sayılı yasa ile meslek okullarının illere bırakılan finansmanı Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir.

22. 9. 1941 tarih ve 4113 sayılı yasayla değiştirilerek Mesleki ve Teknik Eğitim müsteşarlığı kurulmuştur. 1942 yılından itibaren planlı çalışmalar başlatılmıştır.,

2089 sayılı yasada çırak, kalfa ve ustalara uygulanan sınavlara ve yetiştirme yöntemlerine ilişkin hükümler bulunmaktadır. Yasa, lise dengi mesleki ve teknik orta öğretim okulları mezunlarına sınavsız ustalık belgesi verilmesine hükmetmiştir. (Madde 33/3).

. Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası kararlarına göre 1973 - 1974 öğretim yılında teknisyen okulları teknik liselere, sanat enstitüleri endüstri meslek liselerine ve kız enstitüleri kız meslek liselerine dönüştürülmüştür.

05. 06. 1986 tarih ve 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" ile 2089 sayılı yasa yürürlükten kaldırılmıştır. Yasa çırak, kalfa ve ustaların eğitimi ile okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esasları düzenlemektedir.

3308 sayılı yasa ile çeşitli bakanlıklardan yöneticiler esnaf, işçi, işveren konfederasyonları ve birliği temsilcileriyle yükseköğretim kurulu temsilcilerinden oluşan "Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu" kurulmuştur. (Madde 4).

Cumhuriyet döneminde meslek eğitime ilişkin olarak bütçe dışında belirlenen en önemli kaynak 1986 tarih ve 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Yasasıyla düzenlenmiştir. Bu yasa ile Türkiye'de meslek eğitiminin finansmanında 'kullanılacak olan "Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu" kurulmuştur.

29. 6. 2001 tarihli 4702 sayılı "Mesleki Eâitim Yasası", mesleki ve teknik eğitimle ilgili yapılan son değişikliktir. Bu kanunla 2547 sayılı Yüksek Öğretim kanununda değişiklik yapılarak, ilgili okul mezunlarına Meslek Yüksek Okullarına sınavsız giriş hakkı sağlanmıştır.

4684 sayılı yasayla ise, 3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu ile kurulan "Çıraklık ve Mesleki Eğitim Fonu"nun gelir kaynakları 12'den 3'e indirilmiş ve bunun sonucunda fon gelirleri % 90'ın üzerinde azaltılmıştır. Bu durum meslek eğitimi finansman boyutuyla dış kaynaklara bağımlı hale getirmiştir.

Özellikle, 7 ve 8. Beş yıllık kalkınma planlarında da mesleki ve teknik eğitimin yeniden yapılandırılmasına ilişkin tespit ve planlamaya gidilmiştir. Bu politikalar çerçevesinde dış kaynaklı projelerle de mesleki teknik eğitim sistemine müdahalelerde bulunmaktadır.

Kapsam

Uluslararası sermayenin gelişimi, eğitim süreci içinde mesleki teknik eğitimi ön plana çıkarmıştır. Fakat, mesleki teknik eğitim sadece ekonomik yapının geliştirilmesi için talebin karşılanmasında değil, aynı zamanda temel seviyede bilgi ve beceriye sahip insan kaynaklarının karşılanmasında etkin rol oynamaktadır.

Günümüzde gerçekleştirilen bilimsel teknolojik gelişmeler, mesleklerin nicelik ve niteliklerinde hızlı değişimlere yol açmaktadır.

Eğitim alanında kangrenleşen bir çok sorun içerisinde en karmaşık olanını mesleki ve teknik eğitim alanı oluşturmaktadır. Mesleki ve teknik eğitim, kalkınma planları ve hükümet programlarında öncelikli bir sorun olarak nitelendirilmesine karşın, politik organlarca konuya gereken duyarlık gösterilmemiş ve uygulamada ciddi bir ilerleme sağlanamamıştır.

Her öğretim yılı açılışlarında sürekli olarak eğitimin öneminden söz etmek yada 1923 verileriyle günümüz rakamları karşılaştırılarak olağanüstü gelişmeler sağladığımızı ileri sürmek inandırıcı değildir. Günümüzde mesleki ve teknik eğitim, ihtiyaca yanıt vermeyen istikrarsız ve sağlıklı işleyişini sürdürmektedir.

Mesleki ve teknik eğitime ayrılan son 16. Milli Eğitim Şurasının da sorunlara çözüm olmadığı açıktır. Şura çalışmalarının bütün birimleri kapsamı, sendikalara, toplumsal kitle örgütlerine, yerel yönetimlere ve meslek odalarına yer verilmesi önemli aşamalardır. Fakat Şura sonunda alınan tavsiye kararlarının beş yıldır uygulamaya konmadığı da bilinmektedir.

22-26 Şubat 1999 tarihinde alınan 1 ve 2 numaralı Şura kararları oldukça önemli bulunup Milli Eğitim Bakanlığının İcra Planında orta ve uzun vadede dikkate alınacağı belirtilmiştir. Söz konusu bu kararlar şöyledir:

- I. Orta öğretim, bugünkü parçalı yapıdan kurtarılarak, birlik içinde çeşitliliği yansıtan, kaynak kullanımında verimliliği getiren, yeterliliğe dayalı, çok amaçlı ve demokratik bir yapılanmaya dönüştürülmeli; böylece genel ve mesleki liseler ve değişik sektörler için varolan okul türleri ve yaygın eğitim kurumları yerine, farklı amaçlara göre düzenlenmiş program çeşitliliğine yer veren kurumlaşmaya geçilmelidir.

2. Orta öğretim, bu yaş grubunda bulunan gençlerin düşünen, araştırabilen, bilimsel tutum ve davranışlar ile problem çözme ve iletişim becerilerine sahip, sanat ve estetik duyarlılığı olan; kendisi, ülkesi, milleti ve dünya ile barışık, özgüvenli, girişimci bireyler olarak yetişmelerini hedefleyen geniş tabanlı programlarla herkese gerekli olan bir teknoloji kültürü ile birlikte bir alana/mesleğe ve yüksek öğretime hazırlayacak biçimde yapılanmalıdır.

Tek başına bu iki karar da mesleki-teknik eğitimin içinde olduğu bugünkü mevcut sorunları çok iyi yansıtmaktadır. Aynı zamanda günümüz koşullarında ihtiyaç duyulanı da ortaya koyan bir yargı içermektedir.

Mesleki ve teknik eğitime MEB bütçesi içinden yeterli pay ayrılmadığı için bu okullar yeni teknolojileri izleyemez hale gelmiş, bunun sonucunda öğrencilerde yeni teknolojiyi kullanma konusunda da beceri eksikliği görülmeye başlanmıştır.

1970'li yıllarda ve daha sonra hazırlanan kalkınma planları mesleki eğitime önem vermiş, genel olarak ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitim gören öğrenci payının %65 olmasını öngörmüş, ancak bu hedefe günümüze kadar ulaşamamıştır. 2001-2002 öğretim yılında mesleki ortaöğretimin oranı %33.17; ve 2002-2003 öğretim yılında %32.30 olarak gerçekleşmiştir.

Mesleki ve Teknik Eğitimde yetersizlikler hem kapsamlı ilgili hem de kaynaklarla ilgili sürmektedir. Bütçede eğitime ayrılan kaynak çok yetersizdir. Bu nedenle de belirlenen hedeflere ulaşamamaktadır.

Mesleki ve teknik eğitimde niteliğin düşmesi, özellikle 1985 yılından itibaren Milli Eğitim Sistemini dış finansman kaynakları bulmaya yönelmiştir. Dünya Bankası ile yapılan ikraz anlaşmaları Almanya, Fransa ve Japonya hükümetleriyle yapılan teknik işbirliği çerçevesinde, Endüstriyel Meslek Liselerindeki atölye ve laboratuvarların modern teknolojilere uygun olarak donatılması teknik öğretmenlerin yurt içi ve yurt dışında meslek ve yabancı dil eğitimine alınması ve öğretim programlarının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

İşleyiş

Örgün mesleki eğitiminin geliştirilmesi uzun yıllar kalkınma planları hedeflerinde yer almıştır. Bu hedef dışında, işverenler de bu okulların geliştirilmesi yönünde istekte bulunurken, bir yandan da hazırlattıkları raporlarla mevcut işleyişinin olumsuzluklarından yakınmışlardır. Meslek eğitimi sisteminde bir reform gereği üzerinde de sıkça durulmakta ve bu gereklilik farklı sosyal, siyasal ve ekonomik kesimlerce dile getirilmektedir. Ancak, bütün bu tartışmaların odak noktası öncelikle ekonomik gereksinimler ve teknolojik değişme olmaktadır. Eğitim hakkı kavramı ve nitelikli eğitim almanın herkesin hakkı olması gerektiği yönündeki bir düşünce ise çok az bir kesimce dile getirilmektedir.

Dünyadaki ve ülkemizdeki ekonomik teknolojik değişmelerin herkes için eşit, adil ve nitelikli bir kamusal eğitimi engellemesine izin vermeyecek yönde olması sağlanmalıdır.

Mesleki ve Teknik Eğitim pratiğimize baktığımızda mevcut okullarımızın teknolojik donanımları çok yetersiz, güncellikten çok uzak ve fiziki koşullar bakımından uygunsuz ortamlar halindedir. Aynı durum uygulanan müfredat ve öğretmen istihdamı ve yetiştirilmesi açısından da geçerlidir. Öğretmen yetiştiren Mesleki ve Teknik Eğitim fakülteleri de güncel ve nitelikli eğitim koşullarından çok uzaktır.

21. yüzyıl insanlığın bilimde, teknolojiye çok hızlı bir değişim ve gelişme içine girdiği ve buna paralel olarak her alanda bir "yeniden yapılandırma" ihtiyacı duyduğu bir süreçtir. Bu gelişme en başta eğitim kurumlarını etkilemektedir. Bugün birçok geleneksel meslek yapısında değişim yaşanmakta hatta ortadan kalkan birçok meslek bulunmaktadır. Hiçbir meslekte öğrenildiği özelliklerde devam etmemektedir. Öğrenme

kaynakları çeşitlenmekte ve okullarla sınırlı kalmamaktadır. Diğer yandan insanların yaşamları boyunca mesleklerini birkaç kez değiştirebildikleri görülmektedir. Dünyada Mesleki ve Teknik Eğitim ortaöğretim çağında verilmesine rağmen son yıllarda bu anlayıştan vazgeçme eğilimi ağırlık kazanmaktadır. Bu kapsamda yaşam boyun eğitim, ortaöğretim sonrası eğitim düzeyi meslek edinme ve edinilen mesleki bilgi becerileri geliştirme / yenileme alanı olmalıdır.

Mevcut Durum

Ülkemizde mesleki ve teknik eğitim dört temel grupta ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ayrı ayrı genel müdürlükler bünyesinde sürdürülmektedir. Bunlar:

1. Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
2. Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
3. Ticaret ve Turizm Genel Öğretim Müdürlüğü
4. Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü

Genel, Mesleki ve teknik ortaöğretimde okul, öğrenci, öğretmen sayısı (2003-2004)

Eğitim Kademesi	Okul sayısı		öğrenci Sayısı Toplam		Erkek		Kız		Öğretmen Sayısı	
Erkek Teknik Öğretim	1.380		491.756		437.752		54.004		31.928	
Kız Teknik Öğretim	694		210.876		37.079		173.797		14.534	
Ticaret ve Turizm öğretimi	811		290.100		167.924		122.176		15.319	
Din Öğretimi	452		97.489		56.617		40.872		7.631	
Özel Eğitim	16		1.325		891		434		182	
Anadolu Sağlık Meslek L.	3		622		159		463		44	
Özel Öğret'm	22		1.164		704		460		96	
Diğer Bakanlıklara Bağlı Meslek Liseleri	303		36.149		9.997		26.152		4.264	
Mesleki Genel Toplam	3.681	56,5	1.129.481	31,4	711.123	33,4	418.358	28,5	73.998	46
Genel Orta Öğretim	2.831	43,5	2.463.923	68,6	1.415.315	66,6	1.048.608	71,5	86051	54

Kaynak : MEB Sayısal Veriler (2003-2004), MEB Yay. Ankara

Bugün ortaöğretimdeki üç buçuk milyon öğrencinin % 68,6'sı genel liselere, %31,4'ü mesleki ve teknik liselere gitmektedir. Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı 1380 okulda yaklaşık 492 bin öğrenci öğrenim görmekte ve 32 bin dolayında öğretmen görev yapmaktadır. Bu okulların % 56'sı endüstri meslek lisesidir.

Sorunlar

1. Eğitim sisteminde, genel eğitim ile mesleki eğitim arasında bir bütünleşme sağlanamamıştır. Kurumlar ve çalışanlar arasında "kültürcü-meslekçi" veya "genelci-teknikçi" söylemleriyle bunun dışı vurulduğu gözlenmektedir.
2. Özellikle, son yıllarda imam hatipler üzerinden koparılan fırtınalar çok sorunlu eğitim ve öğretim gerçeğinin üstünü örtmeye hizmet etmektedir. Mesleki ve

teknik lise öğrencileri bir çok yönüyle bu çatışma ve tartışmalardan mağdur olmuştur.

3. Meslek liselerinde cinsiyet ayrımına dayalı eğitim devam etmektedir.
4. Ortaöğretimde bir tür "lise anarşisi" yaşanmaktadır. Toplam sayıları 3450'yi bulan 70'den fazla lise türü içinde süre, program ve statü farklılıkları dünyanın hiçbir ülkesinde görülmeyen bir karmaşadır. Yetkililer dahi bu kadar lise türünü tanımamakta ve saymamaktadır.
5. Mesleğe yöneltme ve rehberlik hizmetlerinde yetersizlikler sürmektedir. Bu sayılardaki lise çeşitliliği karşısında sağlıklı bir yönelmenin gerçekleşmemesi doğal bir sonuçtur. Mesleki teknik eğitim meslek seçimiyle başlar. Öğrencinin doğru karar verme ve seçme özgürlüğü çok iyi bir rehberlik hizmeti ve desteklemeyle gerçekleşebilir. Oysa meslek seçimi ya puanlama yada kontenjan yerleştirilmesi şeklinde yapılmaktadır.
6. Eğitimde de özelleştirme zihniyeti sonucu özellikle son yıllarda yetersiz bütçe, ödenek eksikliği, kadrolu personel yetersizliği ve yeni teknolojik yatırımların yapılmaması sonucu mesleki ve teknik eğitimde nitelik kaybı yaşanmıştır. Öyle ki, çoğu işletmeler ihtiyaç duydukları ara kademe insan gücünü kendi kaynaklarını kullanarak güncel teknolojiye uygun eğitmeye çalışmaktadır. O halde mevcut meslek okullarının varlık amaçları nedir? Her meslek için bir okul açılması mantık dışıdır.
7. Mesleki ve teknik lise öğrencilerine meslek yüksek okullarına girişin sınavsız olması bazı avantajlar sağlasa da üniversite sisteminde katsayı haksızlığı yüzünden kendi alanındaki mühendisliklere ve diğer bölümlere girebilmeleri neredeyse imkansız hale getirilmiştir. Öte yandan Meslek Yüksek Okullarının konum, rol ve işlevleri de belirsizdir. İş yaşamında bu okul mezunları ile meslek ve teknik lise mezunları arasındaki fark tartışmalıdır.
8. Mesleki ve teknik eğitim programlarının ve fiziki-teknolojik koşullardaki yetersizlikleri bu okulları işlevsiz duruma getirmiştir. Çalışma yaşamından kopuk ve yoksul kesimlerin çocuklarını önemsiz bir ekonomik hayata hazırlayan alanlar konumundadır.

Mezun edilen niteliği zayıf tekniker ve teknisyenler piyasada çalışmamakta, bir çoğu alanı dışında düşük gelirli işlerde çalışmaktadır. Her tür araç-gereç donanımı, ders kitapları ve programlar güncellenmeden kullanılmakta, sadece merkezi kararlarla yeni dersler eklenip çıkarılmıştır. Bu koşullar altında öğrenim gören öğrencilerimizin eğitim sürecinden uzaklaştığı görülmektedir.

9. Okul ve işletmeler arası ilişkiler istenen düzeye gelememiştir. İşletmelerde beceri eğitimi gören öğrenciler, ucuz işgücü olarak görülmüş, çalışma saatleri, koşulları, ücret, davranış, olumsuz çalışma kültürü ve yaptırılan işlerin niteliği açısından tam bir istismarla karşı karşıyadır. Aynı durum yaygın eğitim için söz konusudur. Okul programlarıyla gelenekçi ve ustaya her koşulda itaati öğreten işlevsiz ve dağınık bu eğitim alanı "çırak" adıyla tam bir çocuk emeği sömürüsü merkezleri konumundadır.
10. Mesleki teknik orta öğretime giren öğrencilerin büyük bölümü toplumun düşük gelirli, eğitim düzeyi düşük ve kırsal kökenli ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Çalışma hayatının "ara eleman" ihtiyacını bu okullardan karşıladığı, mezunların yetersiz eğitim sonucu işsiz veya düşük gelirli işlerde çalışabildikleri görüldüğünden ve toplumsal yapısı incelendiğinde bu okulların ayrımcı bir işlev üstlendikleri söylenebilir.

11. Eğitimin tüm süreçlerinde olduğu gibi mesleki ve teknik eğitimde de yeterli toplum duyarlılığı ve bilinci gelişmemiştir. Başta eğitim sendikaları, ilgili dernekler, meslek odaları, işverenler ve veliler taraf olmamakta veya katı merkezci yönetim anlayışı sonucu taraf kabul edilmemekte, öğretmenler kurulu görüş ve kararları da dikkate alınamamaktadır.
12. Teknik öğretmen yetiştiren fakültelerdeki yetersizlikler de mesleki ve teknik eğitim kalitesinde önemli belirleyici bir noktadır. Öğretmenlerin sosyal ve özlük hak kayıpları, ücretlerindeki yetersizlikler, meslek alanındaki bilimsel ve teknik gelişmeleri takip edememe, ve bu yönde hizmet içi eğitimin eksikliği gibi birçok neden de doğrudan eğitim seviyesine olumsuz yansımaktadır. Öğretmen yetiştirme siyasal kaygılarla dejenere edilmiş, niteliği düşürölmüş ve sıradanlaştırılmıştır. Öğretmenin toplumda saygınlığı düşmüş, özlük ve ekonomik hakları gasp edilmiş, fiili hizmet zamları engellenmiştir.
13. Eğitim yönetimi de sorunlarla iç içedir. Bakanlığın tüm atamalarında olduğu gibi uzmanlık gerektiren alanlarda bile siyasi tercihler yapılmaktadır. Bir bütün olarak eğitim sürecinde demokratik katılım yok denecek kadar azdır. Karar mekanizmalarında halen öğretmen, öğrenci ve veli katılımı sağlanamamaktadır. Bu yönde sembolik uygulamalar demokratik katılım bilincini geliştirmemektedir.
14. Hükümet değişiklikleri, bazen de aynı hükümette bakan değişimiyle eğitimde devamlılık ilkesinin bozulup, sistem yönetmeliklerle içerisinden çıkmaz hale getirilmektedir (sınıf geçme yönetmeliği, öğretmen atama yönetmeliği). Bu durum sistem içindeki öğretmen ve öğrenciyi eğitime yabancılaştırmakta, ilgi ve güvenini yok etmektedir.

Yukarıda belirttiğimiz bu gibi nedenlerden dolayı sistemdeki öğretmen ve öğrenci niteliği düşmüş, mezunların kendi alanlarındaki istihdam oranı daralmış, bu okullar amacı doğrutusunda eğitim verememeye başlamış ve bu okullara gelen öğrencilerin sayı ve niteliklerinde düşüş olmuştur.

Dünyada Mesleki ve Teknik Eğitim

Ölkeler sanayinin ve hizmet sektörünün ihtiyaç duyduğu iş gücü gereksinimini, uluslararası deneyimlerden de yararlanarak kendi koşullarına göre oluşturdukları mesleki-teknik eğitim yöntemleri ile karşılamaktadır.

Eğitimin temel amaçlarından birisi de insan niteliklerini geliştirmek, insan hakları ve temel özgürlöklere karşı duyarlılığı artırmaktır. İyi yetişmiş insan gücü, teknolojinin ilerlemesi ile ortaya çıkan bireysel ve toplumsal uyumsuzlukları da en aza indirecek özellikte olmalıdır. Teknoloji, toplumsal çevrenin ve sanayinin yapısını etkileyerek bireylerin teknoloji kullanımına yönelik nitelik ve donanım kapasitelerinin gelişimini zorunlu kılmaktadır.

Meslekî ve teknik eğitim, çeşitli ölkelerin eğitim sistemlerinde farklı biçimlerde yer almaktadır. Özellikle sanayileşmiş ölkelerde meslekî eğitim modelleri ve verilen eğitimin türü ve eğitimin verildiği kuruma göre iki grupta toplanabilir:

1. Okul Tipi (Tam Zamanlı) Meslekî Teknik Eğitim Modeli

8 veya 10 yıl süren zorunlu eğitimden sonra okul içi öğretim ve eğitimidir. Gençleri kısa yoldan iş piyasasına hazırlamak veya belirli bir başarı düzeyini tutturaneları yüksek öğretime yönlendirmektedir. Araç ve gereç yatırımı pahalı olan bu okullarda donanımının sürekli olarak yenilenmesi gerekmektedir. Bu model eğitime önemi ölçüde kaynak ayıran Belçika, Fransa, İsveç ve İtalya gibi ölkelerde uygulanmaktadır.

Z İşletme-Eğitim Kurumu Modeli

Bazı AB ölkelerinde, ABD ve Japonya'da 8-10 yıllık zorunlu eğitim içerisinde başlatılan uygulama 8. veya 10. yıldan sonra okulda teorik ve işletmede uygulama şeklinde devam etmektedir. Almanya'da ikili eğitim-dual

sistemde çalışan öğrenci dört gün iş yerine, bir gün okula gitmektedir. Almanya, İsviçre, Avusturya gibi ülkelerde meslek eğitimi, çıraklık eğitimi yoluyla yapılmaktadır.

ALMANYA

"İkili-Dual Sistem" olarak adlandırılan Alman meslekî eğitim sistemi esas olarak teorik eğitim ile uygulamalı eğitim programlarını bütünleştirmektedir. AB ülkeleri içinde en gelişmiş meslekî eğitim sistemlerinden birine sahip olan Alman sistemini güçlü kılan unsur, eğitim ile istihdam arasında geliştirilmiş olan sıkı uyumdur, işletme içi eğitimle, bir meslek okulunda haftada 1-2 gün süreli teorik eğitimin birlikte yürütüldüğü ikili Sistem daha sonra sürdürülecek olan mesleğe yönelik deneyim sağlamak ve bu tür eğitimden geçen gençler açısından istihdam imkânlarını arttırmaktadır. Meslekî eğitimin çok yaygın olduğu Almanya'da genel diplomaların ve meslek diplomalarının birinin diğerinden daha üstün olduğunun söylenmesi söz konusu değildir.

Almanya'da genel lise, meslek lisesi veya dual sistemden mezun olanların üniversiteye girmelerine bir engel yoktur. Üniversiteye girmek isteyenler "Abitür" adı verilen ve eyaletlerce gerçekleştirilen sınava girmekte ve bu sınavdan alınan not ile istenen üniversiteye başvurulmaktadır. Yerinden yönetimin (decentralisation'un) yaygın bir şekilde uygulandığı Almanya'da her bir üniversite, bağımsız olarak, öğrencilerin başvurularını Abitür'dan aldıkları nota göre değerlendirmektedir. Diğer bir ifade ile yaşam boyu öğrenimi teşvik etme ilkesine göre, hangi orta öğretim sisteminden gelirse gelsin yüksek öğrenime girişte rekabet korunarak bireyler eşit öğrenme ve eğitim hakkı verilmektedir.

DANİMARKA

Yüksek öğretim programları mesleki yeterlilik sağlamak ve çoğu iş piyasasında geçerli olan iş alanlarına doğrudan odaklanmaktadır. Genel olarak yüksek öğretim sürelerine ve

giriş zorunluluklarına göre seviyelere ayrılmıştır:

- Kısa süreli Yüksek Öğretim Programları (Korte videregående uddannelser- KVV) akademik mesleki eğitim programları - Meslek okullarında 2 yıllık eğitimden ibarettir.
- Orta süreli yüksek öğretim programları (Mellemlange videregående uddannelser-MVU): Geniş alanları kapsayan 3- 4 yıllık eğitimler (öğretmen eğitimi, eğitimci, polis, sağlık personeli, kütüphaneci vs) Üniversitelerde 3 yıllık bakanlıca eğitimidir.
- Uzun yüksek eğitim programları (Lange videregående uddannelser - LVU): süre 5-6 yıldır, genel olarak 3 yıllık bakanlıca (lisans) eğitimini 2 yıllık lisans üstü takip etmektedir.
- 3-4 yıllık araştırma programları (PhD/Doktora) lisans üstü olarak uygulanmaktadır.

Yüksek öğretime giriş şartı orta öğretimi başarıyla tamamlamış olmaktır. Meslekî ve Teknik eğitim mezunları direct alanlarıyla ilgili kısa dönemli yüksek öğretime girebilir ve ek dersler olarak eğitimlerini destekleyerek orta ve uzun dönemli akademik eğitime girebilirler.

İNGİLTERE

İngiliz eğitim sisteminde 5 - 16 yaş arasında, ulusal öğretim (müfredat) programı çerçevesinde genel eğitim verilmektedir. Bu yaştan itibaren dileyen öğrenciler GCSE (General Certificate of Secondary Education) yani genel orta öğretim sertifikası sınavına girip biri "O" ve diğeri "A" level tabir edilen toplam 2 yıl süren ve çeşitli derslerden sınava girilen aşamaları geçtikten sonra üniversitelere "A level" dan aldıkları puanlar doğrultusunda başvurumaktadırlar. Yerinden yönetimin çok yaygın olduğu İngiliz öğretim sisteminde bu aşamadan sonra seçim hakkı üniversiteye bırakılmıştır. Bireyin aldığı puanlar üniversite tarafından ele alınmakta, ayrıca bir giriş sınavı yapılmamaktadır. Eğer öğrenci GCSE sınavına girmek istemiyor ve mesleki eğitime kaymak istiyorsa o zaman mülakata girerek "Modern Apprenticeship (Modern çıraklık)"a giriş yapabilmektedir. NVQ (National Vocational qualification - Ulusal mesleki yeterlilik) denilen CEDEFOP standartlarında kademelenen bu sistemin içinde öğrenciler çok farklı disiplinlerde eğitim veren "Technical College" denilen Teknik Kolejde eğitim görürken piyasada da bir taraftan çalışma imkanı bulmaktadır. Dileyen öğrenci mesleki eğitimde 3 yıldan sonra yani 3. kademe (level 3) ilgili alanda üniversitenin 2. sınıfına sınavsız geçiş yapabilmektedir. Tabii farklı bir konuda üniversite eğitimi almak istiyorsa o zaman üniversitenin birinci sınıfından başlamak durumunda kalabilmektedir. Eğer öğrenci 4.kademe (level 4), yani meslekî eğitimin 4.yılında üniversiteye geçmek isterse, yine sınavsız, üniversitenin son sınıfına geçiş yapabilmektedir. Mesleki eğitimin her aşamasında değerlendirme, çalışılan işletme tarafından yapılmaktadır ve öğrenci dilediği kademe üniversite eğitimine yukarıda belirtilen şekilde geçiş yapabilmektedir.

İSVEÇ

9 yıllık zorunlu eğitim ile sistemde ek olarak, hem bilinen genel eğitimin hem de meslekî eğitimin verildiği yüksek okul ve gönüllü gramer okulu bulunmaktadır. İsveç'te ilkokulu bitiren çocukların ortalama %90'ını bir gramer (dil) okuluna gitmektedirler. İsveç'te meslekî eğitim önemli bir kaynak aktarılmaktadır. İsveç eğitim sisteminde sürekli yenilikler yapılmaktadır. İş konumundaki eğitim özeldir. Ama çoğu firma devletten bu amaçla büyük miktarlarda finansman desteği almaktadır. Bunu meslekî eğitimde ve bunların ölçülerini geliştirmekte kullanmaktadır. (WLF) çalışma yaşamı fonu, meslekî eğitim finansmanını destekleyecek bu desteğin başanlı olup olmadığını değerlendirecek firmalar bulmaktadır. İş piyasası meslek eğitimini

desteklemektedir. Ayrıca meslekî okullarda yetiştirdikleri öğrenciler bu piyasanın ihtiyaçlarını düşünerek hazırlamaktadırlar.

İsveç eğitim politikasının temel prensibi, tüm vatandaşlara devlet okul sisteminde eş kalitede eğitim erişimi hakkı vermektir. Bu nedenle açık ve esnek bir sistem olan orta öğretimden (genel yada meslekî ayrımı yapılmaksızın) yüksek öğretime giriş hakkı herkese verilmiştir.

Belirlenmiş ana konularda lise (Upper secondary school) eğitimini geçerli notlarla tamamlamış olan herkes üniversiteye girmek için temel şartları yerine getirmiş sayılmaktadır. Yetişkinlerin üniversite eğitimine girmelerinin 2 yolu vardır; ya geçerli lise derecesine, yada en az 24 yaşında ve 4 yıllık iş hayatı deneyimlerine sahip olmaları gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle lise öğretiminin kazandırdıkları ile 4 yıllık iş deneyimi ve 24 yaşına ulaşan bir kişinin kazandığı bilgi, beceri ve olgunluğun eşdeğer olduğu kabul edilmektedir. Şüphesiz bu yaklaşım bireye ve topluma çok şey kazandırmaktadır. (MEGEP bülteni, sayı: 2, s. 8-9)

Bilim ve teknolojideki değişim, sanayinin nitelikli insan gücü talebini artırmıştır. Sanayileşmedeki hızlı gelişim üretim tekniklerinin de değişime uğramasına neden olmakta ve mesleki-teknik eğitimi de dönüştürmektedir.

Seçilmiş ülkelerde kayıt olma yaşları ve kayıt oranları genel ve mesleki programlar itibarıyla çizelgede yer almıştır.

Ortaöğretime kayıt yaşları ve oranları

Ülkeler	Genel programlar		Mesleki ve teknik programlar	
	Yaş	Kayıt olma %	Yaş	Kayıt olma %'si
Japonya	15	73	15	28
Macaristan	15	26	15	62
Tayland	16	26	15	23
Yunanistan	15	73	15	21
Avusturya	15	27	16	70
Çek Cumhuriyeti	15	15	16	84
İngiltere	14	98	16	44
Kore	16	55	16	40
Malezya	15	61	16	8
Paraguay	17	25	16	3
Polonya	15	29	16	62
Sili	16	40	16	32
Arjantin	15	37	17	19
Danimarka	18	49	17	25
Endonezya	17	18	17	11
Finlandiya	16	56	17	36
Fransa	16	46	17	48
İspanya	15	68	17	20
İsveç	16	45	17	65
Meksika	16	25	17	4
Norveç	18	48	17	50
Portekiz	17	42	17	19
Rusya	15	49	17	22
Ürdün	16	45	17	12
Yeni Zelanda	16	81	17	16
Almanya	17	25	18	55
Avustralya	16	64	18	19
Hollanda	16	33	18	48
İrlanda	16	81	18	21
İsviçre	17	24	18	53
İzlanda	16	71	18	20
Lüksemburg	17	26	18	42
Uruguay	16	40	18	7

Kaynak: Eğitim Enternasyonu, EI, Mart 2000

Dünyadaki mesleki ve teknik eğitim sistemlerin genel olarak sınıflandırılması

Mesleki eğitim yapan ülkelerin eğitim sistemi birçok değişkene (nüfus, endüstri, gelenekler, devlet yapısı v.b.) bağlı olarak değişmektedir. Bu sistemleri kaba olarak üç ayrı grupta incelemek mümkündür.

1. Çıraklık sistemini esas alan ülkeler,
2. Okul sistemini esas alan ülkeler,
3. Hem okul ve hem de çıraklık sistemini benimseyen ülkeler.

Dünyada Mesleki ve Teknik Eğitimde Gözlemlenen Ortak Özellikler

Çeşitli ülkelerdeki çalışmalar incelendiğinde aşağıdaki yönelmelerin ortak nitelikte olduğu gözlenmektedir.

1. Bütün ülkelerde ortak genel eğitimin 8-9 yıl ve orta öğretimin bunun üzerine ve herkese açık olarak kurulması yönünde bir yönelme vardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok ülkede geçirilen reform kanunları ile eğitim sisteminin bütünlüğü içinde yatay ve dikey geçişler çoğalmaktadır.

2. Orta öğretimde geleneksel, mesleki ve genel eğitim ayırımı yerine çok amaçlı okullar hızla gelişmektedir. Aynı çatı altında çok yönlü programlar geleceğin okulu olarak görülmektedir.

3. Zorunlu eğitimden sonra tam zamanlı meslek okullarının kurulması birçok ülkede hızlanmış bulunmaktadır.

4. Orta öğretimin birinci devresi ilköğretimle birleşerek bir bütünlük sağlanırken, orta öğretimin ikinci devresi de meslek yüksek okulları ile bütünleşmektedir. Birçok ülkede teknisyenlik eğitimi yarı zamanlı kurslarla veya açık öğretimle de yapılmaktadır.

5. Teknik programları bitiren gençlerin yüksek öğretime gitme olanakları hızla artmaktadır. Üniversiteler klasik orta öğretim diploması aramamaktadırlar.

6. Eğitim ile iş hayatı arasında gittikçe genişleyen ve gelişen bir işbirliği vardır.

Mesleki ve teknik eğitim sistemleri incelenen ülkeler dikkate alındığında bazı genellemeler yapmak mümkün olmaktadır. Bütün ülkelerde mesleki ve teknik eğitim en az sekiz yıllık zorunlu eğitime dayalı olarak geliştirilmiştir. Meslekler hakkında bilgi verme, meslek alanlarını tanıtıcı çalışmalar yapma ve öğrencinin meslek seçmesine yardım etme eğitimin kapsamı içindedir.

Mesleki ve teknik eğitim kurumları ile iş hayatı arasında gençlerin eğitime katkılarda bulunacak biçimde program ve yönetsel işbirliği mevcuttur. Mesleki standartlar, elemanlarda aranacak yeterlilikler, öğretmenlerin özellikleri ve benzeri bir çok noktada okul-iş hayatı ortak sorumluluklar almaktadır.

MODEL ÖNERİMİZ

DEK mesleki ve teknik eğitim komisyonunca önerilen eğitim sisteminin yapısal modeli

Geleceğin eğitim sistemini oluşturmak için temel hedefimiz, her bireyin 18 yaşına kadar çocuk kabul edildiğini unutmadan bilimsel, ilerici, insan ve çocuk hakları sözleşmesi v.b. uluslararası metinler doğrultusunda nitelikli bir eğitim sistemi oluşturmaktır.

Evrensel nitelikleri içinde barındıran bu önermede öğrenciye eğitim-öğretiminin her kademesinde genel ve mesleki rehberlik hizmetleri verilmelidir. Özellikle mesleki rehberlik özerk statüde yapılandırılmalıdır. Bu yapılandırılmada üniversiteler, sendikalar, sivil toplum kuruluşları v.b. kuruluşlarla birlikte çalışılmalıdır. Mesleki Rehberlik materyalleri hazırlama, dağıtım ve dönütlerin ölçme - değerlendirilmesi bu özerk yapı tarafından yapılmalıdır.

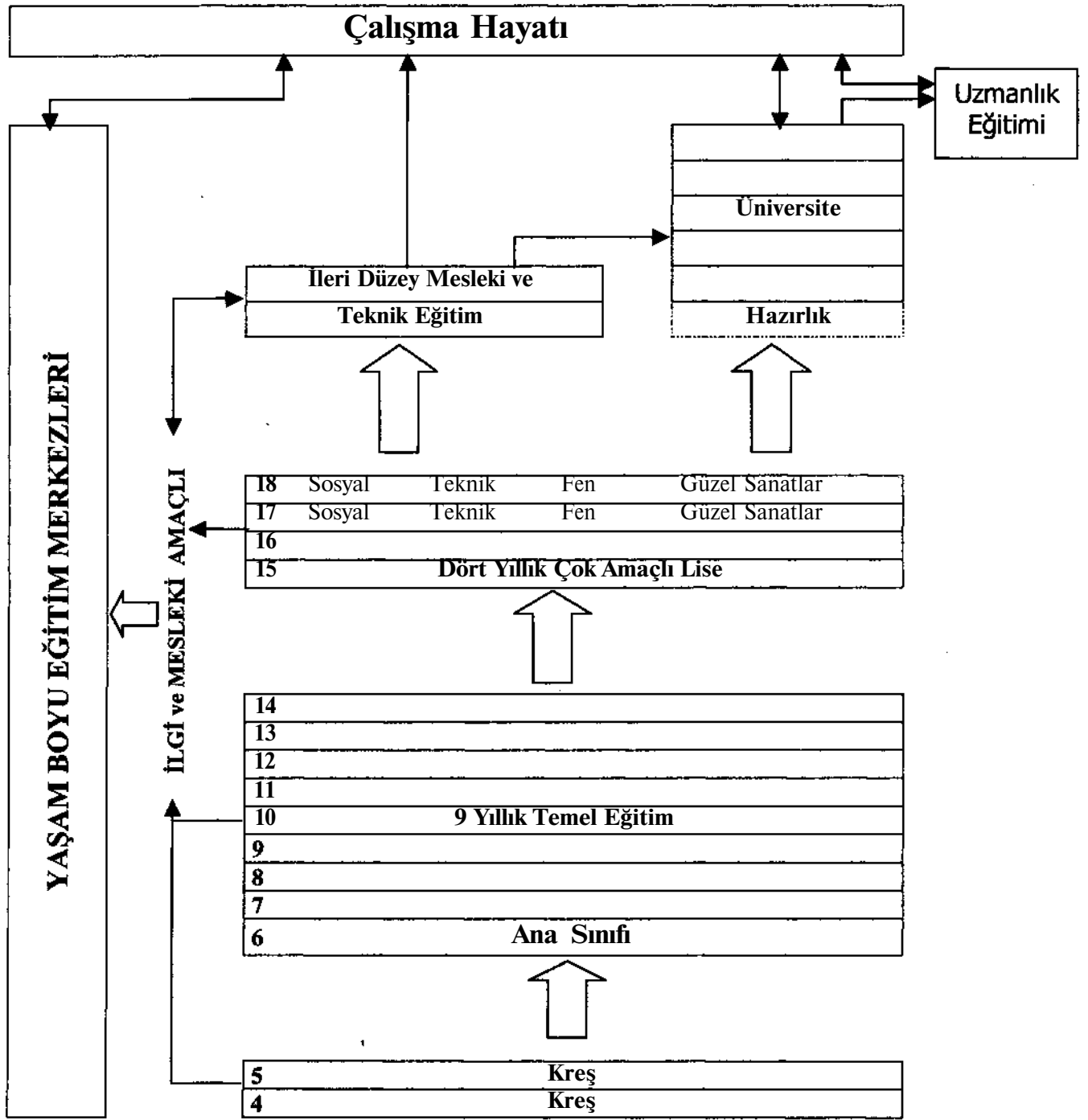
Ortaöğretim düzeyi çok amaçlı liselerden oluşmalıdır. Niçin günümüzde işbaşı eğitim yöntemini uygulamayı hedefleyen mesleki-teknik eğitimi (bugünkü meslek liseleri v.b. okullar) çok amaçlı okullara dönüştürülmelidir? Bunun ekonomik, politik, sürekli değişen meslek tanımları v.s. bir çok nedenden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Bizler varolan sistemin revize edilerek ancak geçici iyileştirilebileceğini biliyoruz. Geçmişte de uygulanan bu yöntemler ülkemize zaman kaybı, ekonomik maliyet ve nitelikli insan gücü kaybına yol açmıştır

Önerimiz; kurumsal eğitimin her kademesinde günlük ihtiyaçlarımızı karşılayabilecek el becerileri ve düşünme yeteneğimizi geliştirebilecek modüller olmalıdır. Bu okulların ilk iki yılında temel mesleki eğitimin gereği olan (teknik resim, cisimlerin dayanımı, malzeme bilgisi, bilgisayar ...) bilgiler verilmelidir. Çok amaçlı liselerin teknik bilimlerini seçen öğrencilere üçüncü sınıfta temel mesleki - teknik eğitim verilmelidir. Dördüncü yılında ise temel alan eğitimi (örneğin makinecilik) verilecektir. Öğrencilerin bu sürece katılmaları mesleki rehberlik hizmetleriyle çocuğun kendini ve meslekleri tanıma esasına dayalı olmalıdır. Teknik programın dördüncü yılından mezun olan öğrenci (çırak / kalfa, meslek elemanı / yardımcı eleman) olarak çalışma hayatına geçebilir.

Önerilen modelde çok amaçlı lisenin bütün kademe ve alanlarında, öğrenci, istediği modülleri alabilecektir. Dördüncü yılın sonunda ağırlıklı olarak hangi alanda modül almışsa o alanla ilgili (transkrip/diploma) belgelendirilecektir.

İleri düzeyde eğitim (ustalık) için dört yıllık çok amaçlı liseden sonra iki yıllık ileri mesleki ve teknik eğitim programını bitirmelidir. Bu okulların programları ihtisaslaşmaya dönük olmalıdır (Örneğin çok amaçlı lisenin genel makine eğitiminden gelen bir öğrenci burada 1. yılında kalıpcılık, 2. yılında ise plastik kalıpcılık v.b.).

Önerilen bu sistemde üniversiteye geçişler, tamamladığı modüler program hangi alanda ise o alan ile ilgili bölümlere sınavsız geçiş yapabilmelidirler. Ancak burada üniversiteler kişinin aldığı modüllerin yetersizliği yada alan değişikliği talebi karşısında hazırlık/tamamlama eğitimi verebilirler. İleri düzey mesleki ve teknik eğitimden mezun olanlar üniversite düzeyindeki programlara geçiş yapabilir ve tamamladıkları eğitim üniversite içinde kredilendirilebilir.

Özel Eğitim

573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği erken tanıma, erken müdahale, engellilerin genel ve mesleki eğitimleri, eğitici ve ailelere gerekli eğitimlerin verilmesi, kaynaştırma eğitimi, toplumsal yaşama geçiş ve istihdam gibi konular bilimsel gelişmeler doğrultusunda revize edilerek önerilen sisteme uyarlanması konusu ilgili taraflarla (MEB, eğitim sendikaları ve ilgili sivil toplum kuruluşları) tartışılmalıdır.

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin tespiti ve eğitim hizmetlerinin doğru bir şekilde yapılması için genel kabul gören tıbbi ve eğitsel tanılama modelleri bilimsel temele dayalı olarak geliştirilip yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Kreş - Anaokulu

Genel kabul gören bir yaklaşım olan, 36-72 ay arasındaki çocukların okul öncesi eğitim kurumu olan kreşlerde bakım ve eğitimlerinin yapılması yaygınlaştırılmalıdır. Eğitimin zincirleme devam ettiği süreç içinde öğrenciler arasında eşitsizlik yaratan farklılıkları en aza indirmek ve devam edeceği bir sonraki evreye hazırlamak, başarıyı arttırmak gibi amaçları olacak anasınıfı 60-72 ay arasındaki çocuklar için zorunlu hale getirilmelidir.

9 Yıllık Temel Eğitim

İlköğretim düzeyinde halen verilen iş eğitimi dersi, günlük yaşamda karşılaşılan basit sorunların çözülmesinde yol gösterici olan, öğrencinin içinde bulunduğu ekonomik, toplumsal ve kültürel yapıyı anlamalarını sağlayan, onu ortaöğretimde sunulacak temel meslek eğitimine hazırlayan bir içerikte sunulmalıdır. Mesleksi gelişimi destekleyecek içerik matematik, Türkçe v.b. gibi derslerin içinde de dikkate alınmalıdır.

4 Yıllık Çok Amaçlı Liseler

- Çok amaçlı okullar bireylere yaşamın gerektirdiği temel mesleki bilgileri kazandırır ve onları akademik eğitime hazırlar.
- Kredili sisteme dayanan esnek modüler programlar uygulanır.
- Bu programlar yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası özellik taşır.
- Programların hazırlanması ve yenilenmesi MEB, sendikalar, meslek odaları, üniversiteler ve yerel yönetimlerin eğitimcilerinin katılımıyla gerçekleştirilmelidir.
- Mesleki rehberlik birimleri burada bireye mesleki gelişim destek hizmeti sunar.
- Sosyal ve ekonomik farklılaşmaya yönelik okul yapılarını ortadan kaldırıp, tek çatı altında eğitim yapan okullar oluşturarak, çok çeşitli okul karmaşasını yok eder.
- Öğrenciler yetenek ve tercihlerine göre özgür ders seçme hakkına kavuşur.
- Genel liselerin meslek ve çalışma hayatından kopuk, meslek liselerinin ise dar meslek alanından kurtulup bilgi ve becerinin geniş tabana yayılmasını sağlayan yeni okul modelidir.
- Öğrencilerin toplumsal yapının bütününe gören, yorumlayan, sorgulayan insan olmasının ortamını sağlar.
- Bu okullar şu anki ortaöğretim kurumlarını ortadan kaldırır ve tek çatı altına alır.
- Üçüncü ve dördüncü yıllarında modüler program Fen, Sosyal, Güzel Sanatlar ve Teknik alanlarda seçenek olarak sunulur.
- Herkese kendi yetenek ve ilgisi doğrultusunda meslek seçme ve akademik eğitim hakkını eşit şekilde elde etme olanağı tanır.

- Her düzeydeki öğrencileri çocuk emeği sömürsünden, cinsiyet ayrımcılığından ve ucuz işgücü olmaktan kurtarır.

İleri Düzey Meslek ve Teknik Eğitim Programları

- Bu okullar mesleki ve teknik programlar içerir.
- Bu okulların yönetim ve programları MEB, buldukları bölgelerdeki üniversiteler, sendikalar ve ilgili istihdam kuruluşları ile koordineli olarak yürütülür.
- Bu okul mezunlarının aldıkları alan kredileri ve programlar ile üniversite programları arasında uyum değerlendirilmesi sağlanmalıdır. Programlar, yatay ve dikey geçişlere olanak sağlamalıdır.
- Bu okullarda uygulanacak programlar ulusal ve uluslararası tanımı yapılan / yapılacak meslek tanımlarına ve standartlarına uygun olmalıdır.

Yaşam Boyu Eğitim Merkezleri

*Halk Eğitim", "Çıracılık Eğitim", "Yaygın Eğitim" gibi adlarla örgütlenen MEB kurumlarının tek çatı altına alındığı merkezi kurumdur. Bu kuruma bağlı eğitim merkezleri okul öncesinden, tüm nüfus kesimlerini (emeklilik dönemindekiler dahil) kapsayan, mesleki ve mesleki olmayan, tüm eğitim programlarını sunar. Bu yapılar buldukları yerleşim yerinin nüfus yapısına göre çok amaçlı okullarla aynı fiziki mekan içinde eğitim verebileceklerdir. Yeni oluşan yapının meslek değişimlerini, meslek edinmeyi ve her yaş grubunun ilgilerini karşılayacak yerel, bölgesel ve ulusal çerçevesi olmalıdır.

Eğitim Sen'in eğitim - öğretimin her boyutuyla (örgün-yaygın) nitelikli, kamusal ve parasız olduğu savunduğunu unutmadan, uluslar arası belge ve metinlerde her birey 18 yaşına kadar çocuk kabul edildiğinden eğitim-öğretim devlet tarafından parasız verilmelidir.

Burada uygulanacak programlar, ileri düzey mesleki-teknik eğitim programları (~1 yıl) olabileceği gibi kısa süreli sertifika (~1 ay) programları da olabilir. Bu programlar yerel, bölgesel ve ulusal istihdam ile uyumlu olmalıdır. Ancak ilgi (hobi) gibi programlarda ortaklaşma aranmaz.

Yaşam boyu eğitim, içinde yer alan kurumlar yoluyla her zaman akademik eğitime geçiş olanaklı kılınacaktır.

III . DIŞ KAYNAKLI PROJELER

"Neo-liberal eğitim politikalarının eğitim alanına taşınması ve yayılmasında uluslararası ticaret ve yatırım antlaşmaları; IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar ve Avrupa Birliği (AB) gibi bölgesel örgütlenmeler önemli rol oynamaktadır. Neo-liberal politika, Dünya Ticaret Örgütü'nün GATS adlı hizmet ticaretini küresel serbest ticaret konusu haline getirmeyi amaçlayan anlaşmasıyla sağlama almakta, Avrupa Birliği bu doğrultuda politikaları teşvik etmekte, OECD bunun nasıl yönetilebileceğine ilişkin reçeteler geliştirmekte, Dünya Bankası uygulama için krediler açmaktadır." (Keskin, 2003, s. 6)

Dünyadaki yayılmacılığını bu şekilde organize eden sağ politikalar Türkiye'deki oluşumunu ise Dünya Bankası ve Avrupa Birliği'nin eğitim fonlarından kredi ve hibe olarak yansıyıp, eğitim sisteminin sürekli olarak değişmesine neden olup niteliksizleşmesine ve eğitim kurumlarının dünyadaki atıl teknolojilerin çöplüğü haline dönüşmesine neden olmaktadır.

Dünya Bankası, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde proje kriterleri temelinde yürüttüğü çalışmalara küresel eğitim çalışmaları adını vermektedir. Bu küresel reformun başlıca ögesini "Yerelleşme ve okul- Temelli İşletmecilik" oluşturmaktadır. Dünya bankası özel okulları ve eğitimde din öğretimini eğitim reformunun bir parçası olarak görmektedir. Dünya Bankasına göre eğitim reformu oyunun kurallarının değişmesidir. Oyunun kurallarının değişmesi ise her zaman kazananları ve kaybedenleri birlikte yaratır. Kısaca Dünya bankasına göre eğitim reformu bir tarafta kazananları, diğer tarafta ise kaybedenlerin olduğu bir süreçtir. Küresel sermayenin gereksinimlerine uygun işgücü yaratmak amacıyla eğitim sistemine müdahaleyi 8 proje ile yapmış, bunlardan 4 tanesi doğrudan Mesleki ve Teknik Eğitim kurumlarını ve sistemini hedef almıştır.

1. 1971 yılında imzalanan "Eğitim Projesi" (13. 5 milyon \$V

1971-1981 dönemi için açılan kredi 32 teknik okul ile 12 ticaret okuluna eğitim materyali sağlama amacını taşımaktadır.

2. 1984 yılında imzalanan "Sınai Eğitim Projesi"

Projenin amacı imalat-ihracat sanayinde çalışan işçilerin verimliliğini artırmaktır. Bu amaca ulaşmak için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren bir eğitim kuruluğu olan Sınai Eğitim ve Devlet İstatistik Enstitüsü personeline eğitim bursları sağlanacaktır.

3. 1985 yılında imzalanan "Endüstriyel Okullar Projesi" (57. 7 milyon \$)

Projenin amaçları yetişmiş sınai işgücü sayısını artırmak, kalitesini yükseltmek, mevcut program ve eğitim malzemelerinin kalitesini yükseltmek, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'nün planlama ve idari kapasitesini artırmak.

4. 1987 yılında imzalanan "Yaygın Mesleki Eğitim Projesi" (58. 5 milyon \$)

Projenin amacı yaygın mesleki eğitim yoluyla yetiştirilen işgücü arzını artırmaya ve bu eğitimden sorumlu kurumların kapasitesini güçlendirmeye yardım etmektir.

Halk eğitim kurumlarından 200'ünün bünyesinde "döner sermaye işletmeleri" kurulması bu proje kapsamında gerçekleştirilmiştir.

5. 1988 yılında imzalanan "Sınai Eğitim Projesi - (115. 8 milyon i)

Projenin amaçları YOK'un teknisyen eğitimi programları ile mesleki ve teknik öğretmen eğitimi programlarını planlamaya ve koordine etmeye ilişkin kapasitesini güçlendirmek, sanayi sektöründeki eğitim görmüş teknisyenleri nitelik bakımından geliştirmek ve sayısını artırmak, eğitim görmüş mesleki ve teknik öğretmen arzını artırmak, turizm sektöründeki yetiştirilmiş otel ve ikram personeli ile diğer hizmet personelinin nitelik bakımından geliştirmek ve sayısını artırmak olarak belirtilmiştir.

6. 1990 yılında imzalanan "Milli Eğitimi Geliştirme Projesi" (90. 2 milyon \$)

Projenin amacı, ilk ve ortaöğretim yönetiminde verimliliği artırmak, ilk ve ortaöğretim ile bu seviyedeki öğretim, için öğretmen eğitiminin kalitesini geliştirmek ve Milli Eğitim Bakanlığının "işletmecilik" beceri ve uygulamalarını geliştirerek kaynak kullanımında daha etkili olmayı sağlamak olarak sıralanmıştır. Eğitim sisteminde TKY uygulamalarının başlatılması ve yaygınlaştırılması, KAL-DER adlı derneğin çeşitli birimlerde verdiği eğitimler, eğitim sisteminde işletmecilik uygulamalarını yaygınlaştıran YÖRGED (Yönetimi Geliştirme ve Değerlendirme Dairesi) ile EARGED (Eğitim Araştırmaları Geliştirme Dairesi) gibi birimlerin faaliyetleri de aynı program kapsamında desteklenmiştir. Söz konusu proje 30 Haziran 1999 tarihinde kapanmıştır.

7. 1998 yılında imzalanan "Temel Eğitim Proje Kredisi" (300 milyon i)

Sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim bu proje kapsamında uygulamaya geçirilmiştir.

Anlaşmada projenin tanımını yapan "Temel eğitim kapsamının yaygınlaştırılması" başlıklı ilk bölümün ikinci maddesi eğitimde esnek istihdamı müjdelmektedir: A/1-b: "Öğretmen atama sürecini adem-i merkezileştirmek de dahil olmak üzere öğretmen atamalarındaki esnekliğin ve istihdamdaki / dağılımdaki etkinliğin artırılmasına yönelik çalışmaların uygulanması"

Söz konusu miktarın temel eğitim programı hedeflerine ulaşmak için başarıyla kullanılması durumunda, ikinci bir 300 milyon dolar kredi verileceği taahhüt edilmiş ve bu kredi 2002 yılında yapılan bir anlaşma ile alınmıştır.

8. 1998 yılında imzalanan "Temel Eğitim Proje Kredisi - II " (300 milyon \$)

Okul öncesi ve özel eğitim kurumları da bu kredi ile faaliyet kapsamına alınmıştır. Temel Eğitim Projesi ikinci aşama çalışmalarına 2002 yılı Eylül ayında başlamıştır. Bu projenin temel amacı eğitim sistemi içinde genel eğitim oranını % 35'e indirmek, mesleki ve teknik eğitim oranını ise % 65'e çıkarmaktır.

9. Ortaöğretim Projesi Kredisi

Kredi ile ilgili görüşmeler tamamlanmıştır. En az 3 yıllık eğitim veren genel, mesleki ve teknik tüm orta öğretim kurumlarını kapsamaktadır. Dünya Bankasından sağlanacak dış kredi ile desteklenecek projenin 2005 yılına kadar yaşama geçirilmesini planlamaktadır. (Keskin, 2003, s. 7-9).

Türkiye'de uygulanmış ve uygulanmakta olan Dünya Bankası Projeleri

Projenin Adı	Anlaşma Tarihi	Mevcut Durumu	Dış Finansman İkras (Milyon \$)	Hükümet Katkısı	Toplam	Danışmanlık Hizmeti (Milyon \$)
Endüstriyel Okullar Projesi	29. 5. 1985	31.12.1994 Kapanmıştır	57.7	15	72.7	
Yaygın Eğitim Projesi	12. 1. 1987	31. 12. 1995 Kapanmıştır	58.5	12.6	71.1	1.7
Milli Eğitimi Geliştirme Projesi	18. 5. 1990	30. 6. 1999 Kapanmıştır	90.2	87	177.2	
Temel Eğitim Projesi I. Faz	1. 6. 1998	31. 12. 2003 Kapanmıştır	300	37.33	337.33	1.2
Temel Eğitim Projesi II. Faz	26. 7. 2002	Devam ediyor	300	56.86	356.86	
Orta Öğretim Projesi	Henüz başlamıştır.		200	70	270	

Kaynak: (MEB)

Dünya Bankası proje kredilerine ait ikraz anlaşmaları incelendiğinde, bu projelerin iki temel amaç taşıdığı ortaya çıkmaktadır:

- Anlaşmalarda dile getirilen ve genişçe yer verilen açık amaç okul binaları, eğitim araç ve gereçleri ve öğretmenlerin yetiştirilmesi gibi konularda iyileşme ve gelişme sağlayarak eğitimin kalitesini artırmak, daha önce 5 yıl olan kesintisiz zorunlu ilköğretimi 8 yıla çıkarmak ve eğitimi yaygınlaştırmak şeklindedir. Bu amaca dönük olarak DB'nin belirlediği kriterler çerçevesinde danışma hizmetleri alınmakta, uluslararası ihaleye çıkılarak araç-gereç temin edilmektedir.
- İkinci amaç ikraz anlaşmalarının satır aralarında gizlidir. Anlaşma metinlerinde ilkinden daha az yer bulmakla birlikte daha güçlü olan bu amaç eğitimin adem-i merkezileştirilmesini, okulların özellikle mali açıdan özertleştirilmesini ve bağımsızlaştırmasını, Banka'nın söylemiyle "okul işletmeciliğinin yaygınlaştırılmasını hedeflemektedir (Keskin, 2003, s. 7-9).

Neo-liberalizmin ticaret anayasası olarak görülebilecek GATS uyarınca eğitim bir hak olmaktan çıkıp, piyasa ekonomisi koşullarına tabi kılarak ticaretleştirilmesi öngörülen sektörler haline getirilmeye çalışılmaktadır. Kısaca eğitim artık ticaret materyali olmuştur. Öncelikle ulusal sermayenin sömürsüne açılan bu alan artık Kamu Personeli Yasa Tasarısı ile birlikte uluslararası sermayenin sömürü alanı olma niteliği kazanmıştır. Dünya Bankası bunu yukarıda belirttiğimiz 8 ana proje ile eğitim sistemini sektör haline getirerek sömürüye açmıştır.

Avrupa Birliği Kaynaklı Projeler

Uluslararası sermayenin bölgesel ekonomik örgütlenmesi olan bu yapının misyonlarından bir tanesi sektör tabanlı mesleki ve teknik eğitimidir.

Avrupa Birliği kendi eğitim gelişimini değişik tarihlerde aldığı birlik, konsey karar ve tavsiyeleri doğrultusunda şekillendirmiştir. Ortak kültür (sosyal yaşam ve üretimin biçimini şekillendirmek) yaratmak amacı taşıyan süreç, birlik üyesi ve aday ülkelere açık olan projeler şunlardır: Genel eğitim alanında Socrates, Okul eğitimi Comenius, Yüksek öğretim Erasmus, Yetişkin eğitimi ve diğer eğitim uygulamaları Grundtvip, Dil öğrenimi ve öğretimi Lingua, Açık yada uzaktan öğrenme Minerva, Gençlik Eylem Planı (Youth).

Mesleki Eğitim programı Leonardo da Vinci: Bu programın temel üç ana hedefi vardır.

1. Mesleki tüm düzeylerde beceri ve yeterliliklerin artırılması
2. Kalitenin yükseltilmesi, bunlara erişimin iyileştirilmesi
3. Rekabet edilebilirliği, girişimciliği, yeni istihdam fırsatları yaratmak gibi hedefleri vardır.

Bu programa kabul edilecek projelerde yenilikçilik, kalite ve Avrupalılık boyutu gibi unsurlar aranmaktadır

2002 / 4615 sayılı T. C. ile A. T. arasında imzalanan, T. C. Topluluk programlarına katılmasını Genel İlkeleri Hakkında Çerçeve Anlaşmasının onaylanması hakkında karar 1 Eylül 2002 tarih ve 24863 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu programların organize ve yürütülmesine ilişkin A. T. Eğitim ve Gençlik programları Merkezi (Ulusal Ajans) 25 ocak 2002 tarihinde, bakanlar kurulunun 2002/3547 sayılı Kararı ile D.P.T. bünyesinde bir daire başkanlığı olarak kurulmuştur.

Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi (MEGEP)

Milli Eğitim Bakanlığı aracılığı ile Türkiye Cumhuriyetinin Mesleki Eğitim sisteminin, ülkenin sosyo ekonomik gereksinmelerine ve yaşam boyu öğrenme ilkelerine uygun hale getirilmesine yardımcı olmak için genel amaçları vardır. Bu genel amaçlara ulaşmak için, kısa dönemli hedefler ise ulusal reform programının kapsamında yer alan, ulusal yeterlilik sisteminin geliştirilmesi, ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde kamu yönetiminin, sosyal ortakların ve erişimcilerin kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi, mesleki eğitim sisteminin de yerleşme sürecinin hızlandırılması gibi amacı gerçekleştirilmesine destek sağlayacak mesleki eğitim sisteminin kalitesinin artırılmasını hedeflemektedir. Kısaca MEGEP Türkiye'deki mesleki eğitimin yeniden şekillenip, çıktılarının standartlaşmasını hedeflemektedir. Bu çıktılar tamamen sektör tabanlı olacaktır.

Projenin bir çok belgesinde "ulusal / sosyal ortakların desteklenmesi konusunda verilen taahhütlerin bazıları Mesleki Eğitim sistemleri için sektör temelli yaklaşım (sektör önceliğinde) onaylanmasının ardından şekillenmeye başlanmıştır. " (MEGEP /SVET, 19 Mart 2004, s. 1) denilmektedir. Yeni mesleki eğitimi işbaşı eğitime hazırlayan araç, insanı ise eğitimin diğer unsurlarını bir kenara bırakarak, meta görüp mekanik hareketler yapan hale dönüştürmektedir.

Projenin Türkiye'de desteklenmesi için (sürecin başlatılması) her bir sektörü aşağıda belirtilen kapasitelerin taahhüt edilmesini istenmiştir:

- program / sektör uzmanı
- meslek standartları uzmanı (MEB personeli)
- Sektör müfredat geliştirme uzmanı (Türk KDU)
- Sektör müfredat geliştirme uzmanı (AB)
- Uygulayıcı (önemli sektör deneyimine sahip bir kişi)
- Öğretmen - mesleki eğitici" (MEGEP /SVET, 19 Mart 2004, s. 2-3)

Yukarıda belirtilen uzmanların bir araya gelmesiyle oluşacak yapının nasıl bir eğitim sistemi planlayacağı ve uygulayacağı konusunda artık yoruma gerek yoktur. Sendika, üniversite ve yerel yönetim eğitimcilerinin olmadığı bu yapı demokratik değildir.

Avrupa Birliği, bizi gıda, inşaat, tekstil ve turizm programları, bakım, montaj ve inşaat ile sınırlandırmak istemektedir.

"Program, Türk ekonomisinin tüm sektörlerine açıktır. Ancak MEGEP'in öncelikli olarak belirlediği sektörlerle yönelik projeler özellikle makbuldür. Bu sektörler:

1. Gıda ve gıda işleme
2. İnşaat
3. Tekstil ve giyim
4. Teknik Mühendislik, bakım ve inşaat
5. Elektronik mühendislik, bakım ve inşaat
6. Turizm
7. Otomotiv sektörleri" (MEGEP bülteni-2, s. 5)

Ülkenin kalkınmasının temeli olan sanayi alanında teknoloji üretmemiz açıkça kapatılıyor. Sadece bakım, onarım ve montaj yapmamız isteniyor. Bunlar ülkeyi tam bir "pazar" yapma maddeleridir. Gıda, inşaat, tekstil ve turizm gibi emek yoğun, ucuz işgücünün kapsadığı alanlar bizim için biçilmiş kaftandır!

Bunları bir ülkeye önce dayatır, sonra kabul ettirirsiniz. Bunun şekillenmesini MEGEP gibi eğitim program/ projeleri ile dönüştürüp tamamlarsınız. Bunun adını ancak temel sömürü alanının yaratılmasının koşulları olarak tanımlayabiliriz.

MEGEP şu anda oluşumunu tamamlamış (ihaleye çıkmış, eğitim bölgeleri ve pilot kurumlar tespit edilmiş) ve pilot kurumlara proje bekleniyor. MEGEP sadece proje bazlı bir yapı değil, Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin yeniden yapılanmasının altyapısıdır.

AB kaynaklı projeler

Projenin Adı	Anlaşma Tarihi	Başlama Tarihi Mevcut Durum	Dış Finansman Hibe (Milyon Euro)	Hükümet Katkısı (Milyon Euro)	Toplam (Milyon Euro)	Danışmanlık Hizmeti (Milyon \$)
Temel Eğitime Destek Projesi	8. 2. 2000	04. 9. 2003 Devam Ediyor	100			
Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu Projesi	24. 7. 1997.	07. 7. 2003 Devam Ediyor	14	4. 5	18. 5	
Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi	4. 7. 2000	30. 9. 2002	51	7 (Devlet katkısı personel giderleridir)	58	

Kaynak: (MEB)

Evet, Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin yeniden yapılanmaya ihtiyacı vardır. Acaba yukarıdaki dış kaynaklı projelerin amaç ve hedefleri doğrultusunda mı? Yoksa DEK'te yerini bulduğu şekilde mi?

MEB ile Dünya Bankası arasında 1971 yılından itibaren "Eğitim Projesi" adıyla Dış Kaynaklı Projeler başlamıştır. Bu tarihten sonra Dünya Bankası ile birlikte aşağıdaki projeler yürütülmüştür (MEB). Bu Dış Kaynaklı Projelerde alınan ikrazlar, daha çok donanım alımında ve uzmanlara ve personel eğitimi için kredinin kaynağı ülkelerde kullanılmıştır. Alınan ve bize önerilen donanımlar ise çöp teknoloji denilebilecek, geri teknolojilere sahip aletlerdir. Gelişmiş ülkeler uzman fazlalığını bizim gibi ülkelerde değerlendirilmektedir. Gelen uzmanların da alanlarında gerçekten yeterli olup olmadığı, buldukları ülkenin kültürünü, tarihini bilmeden, eklektik modeller önermektedir. Avrupa Birliği eğitim fonlarından kaynak aktarımı yoluyla yürütülen projeler, AB ülkelerindeki standartlara uyum sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Bu kaynakların geri ödemesi bulunmamaktadır:

Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne Bağlı Olarak Uygulanan Dış Kaynaklı Projeler

Projenin Adı	Projenin Finansmanı	Uygulama Süresi (Yıl) ve Açıklama
Türkiye-F. Almanya Teknik İşbirliği İstanbul Haydarpaşa Anadolu Teknik Lisesi Otomatik Kumanda Bölümü Projesi)	4. 7 Milyon F. Alman Markı(Hibe)	5+3+4 (1987-1999) Proje 6 okulda daha yaygınlaştırılmıştır.
Türkiye-Japonya Teknik İşbirliği İstanbul Tuzla Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi Projesi	1. 2 Milyon Japon Yeni (Hibe)	5+1 (1987-1992) Proje 1 yıl uzatılmıştır.
Türkiye F. Almanya Teknik İşbirliği İkili Meslek eğitiminin Teşviki Projesi	12. 3 Milyon F. Alman markı (Hibe)	5+3+3 (1988-1998) Proje 13 okulda daha yaygınlaştırılmıştır.
Türkiye-Fransa Teknik İşbirliği İstanbul Profile Anadolu Teknik Lisesi projesi	43 Milyon Fransız Frangı (23 milyon FF. İkras + 20 milyon FF (Hibe)	5 (1990-1995) Proje 3 yıl daha uzatılmıştır.
Milli Eğitim Bakanlığı - Ortadoğu Rulman Sanayi A. Ş. -CNC Zentrum İşbirliği Ankara Polatlı Endüstri Meslek lisesi CNC- Bölümü Projesi	270. 000 DK. (Bina yapımı, Öğretmen Eğitimi, Uzman Desteği Öğretim Materyalleri hariç) (Hibe)	3 yıl (1998 - 2001)
Türk-Japon Teknik İşbirliği Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri bölümü Projesi	Yaklaşık 5 Milyon ABD Doları (Hibe)	5 Yıl (2001-2006) İzmir Mazhar Zorlu ve Konya Adil Karaağaç Anadolu Teknik Liseleri bünyesinde uygulanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Almanya, Japonya, Fransa ile birlikte ikili anlaşmalarla Meslek Liseleri pilot projeler uygulamış, bazıları da halen sürdürülmektedir.

Leonardo da Vinci, Sokrates, Erasmus... gibi Avrupa Birliği Eğitim Fonu projelerine katılım ise kurum/okul katılımlarıyla sürmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumsal eşitsizliğin her çeşidini sürekli ve sistemli olarak üreten bir eğitim yapısının dönüşümü üzerinde düşünme zamanı gelmiştir. Örgün sistemdeki mevcut ayrımcı tüm yapıyı tasfiye edip, bütünlüklü ve çağdaş bir içerik ile eğitim hakkını en üst düzeyde herkese sağlamayı amaçlayan bir yapı kurulmalıdır. Burada zorunlu eğitim anaokulunu da içine alacak biçimde 13 yıla çıkarılmalıdır.

DEK- Mesleki ve Teknik Eğitim Komisyonunca hazırlanan model tartışılmak amaçlı hazırlanmıştır. Diğer tüm ortaöğretim kurumları gibi Meslek Liseleri de kaldırılarak yerlerine çokamaçlı lise önerilmiştir. Bu raporla temel mesleki eğitim, örgün ve yaygın eğitim sistemin bütününe yayılmıştır. Önerilen bu modelin temel hedefleri şunlardır:

Kendi yeteneklerini tanıyan, eleştirel düşünen, teknoloji okur - yazarlığına sahip, toplumsal sorumluluk taşıyan, çevre bilinci gelişmiş, estetik değerler kazanmış, emeğin anlamını bilen, ekip anlayışına sahip, toplumsal sorumluluk alabilen, özgürlük ve bağımsızlığı savunabilen, demokratik, evrensel-ulusal-yerel değerlere saygılı insan yetiştirmek, uluslararası - ulusal - yerel düzeyde tanımları yapılmış mesleklerin eğitim ve öğretimlerini vermektir. Herkese kendi yetenek ve ilgisi doğrultusunda meslek seçme ve akademik eğitim hakkını eşit şekilde elde etme olanağını vermek, modelin dayandığı temel bir ilke olmuştur.

Temel eğitim ve çok amaçlı lise, sanayinin ara eleman gereksinmesini karşılamaya ve nitelikli işgücü yetiştirmeye dönük olmamalıdır. 18 yaşına kadar birey çocuk kabul edildiğinden dolayı, her düzeydeki öğrencileri, çocuk emeği sömürsünden, cinsiyet ayrımcılığından ve ucuz işgücü olmaktan kurtarmak amacıyla eğitim-öğretim; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin (26 ve 27. maddeleri), Birleşmiş Milletler eğitimde ayrımcılığa karşı uluslar arası sözleşmesinin 1. maddesi, Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi, Eğitim Enternasyonalinin (EI) tavsiye kararları, ILO sözleşmelerinin ilgili madde ve hükümleri ile eğitim hakkının kullanımını belirleyen diğer ulusal-uluslararası belgelere uygun düzenlenmelidir. Ancak şu an uygulanan ve MEB'in uygulayacağını ilan ettiği yeni eğitim sistemi örgün ve yaygın tüm boyutuyla bu kararları ihlal etmektedir.

On altıncı MEB, Mesleki ve Teknik Eğitim Şurasına Eğitim Sen'in sunduğu çokamaçlı lise modeli temel alınarak hazırlanan model önerisi tüm paydaşların katılımıyla, demokratik süreçler işletilerek uygulanmalıdır. Onuncu Milli Eğitim Şurasında da gündeme alınan ve onay gören çokamaçlı okul uygulama önerisi aynı gibi gözükse de amaç, nitelik ve sonuçları itibarı ile çok farklıdır.

Mesleki ve teknik eğitimin öğretmen kadrolarını yetiştiren Teknik eğitim fakültelerinde, eğitimin düzeyi, içeriği, öğretim elemanlarının sayı ve niteliği, teçhizat, rehberlik ve sınıf mevcudu gibi konularda ciddi iyileştirmeye ihtiyaç vardır.

Eğitimde bütüncül, eşitlikçi ve herkes için nitelikli eğitim öngören yapılanmanın gerçekleştirilmesine paralel olarak, Milli Eğitim Bakanlığı örgütünün de, cinsiyetçi, mesleki-genel ayrımı yapan yapısı ortadan kaldırılmalıdır. Bunun yerine, eğitim hakkını temel alan, ayrımcılık içermeyen bir örgüt yapılanmasına gidilmelidir.

Kaynakça

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001-2005,

<http://ekutup.dpt.QOv.tr/plan/viii/eqitim/eaitim.htm> (26.8.2004)

KESKİN, Nuray E., (2003), Eğitimde Reform (Kamu Yönetimi I. Ulusal Kurultayı), Malatya.

MEB APK, Denizli Milletvekili Mustafa Gazalci'nın "Dış Kaynaklı Projelere İlişkin" 7/2437 esas sayılı yazılı soru önergesi yanıtı (14/6/2004).

MEB Sayısal Veriler (2003-2004), MEB Yay. Ankara

MEGEP BÜLTENİ-2 (Nisan 2004), MEB Yay. Ankara.

MEGEP/SVET, MEGEP İçin Sektör Temelli Yaklaşım-2, 19 Mart 2004.

